א] בתפוחים משום רבי חנינא בן גמליאל אמרו מחמיצין רב כהנא מתני לה ברבי חנינא בן תרדיון כמאן אזלא הא דתנן א)תפוח שריסקו א ונתנו בתוך העיסה וחימצה הרי זו אסורה כמאן לימא רבי חנינא בן גמליאל היא ולא רבנן אפי' תימא רבנן נהי דחמץ גמור לא הוי נוקשה מיהא הוי א"ר אילא אין לך הקשה לקמיצה יותר ממנחת חוטא רב יצחק בר אבדימי אמר מנחת חוטא מגבלה במים וכשרה לימא בהא קא מיפלגי דמר סבר כמות שהן משערינן ומר סבר לכמות שהיו משערינן לא דכולי עלמא כמות שהן משערינן ובהא קא מיפלגי דמר סבר ב מאי חריבה חריבה משמן ומר סבר חריבה מכל דבר: תנן התם ב)ג בשר העגל שנתפח ובשר זקנה שנתמעך משתערין לכמות שהן רב ור' חייא ורבי יוחנן אמרי משתערין כמות שהן שמואל ור"ש ב"ר וריש לקיש אמרי משתערין לכמות (א) שהן מיתיבי בשר העגל שלא היה בו כשיעור ותפח ועמד על כשיעור טהור לשעבר וטמא מיכן ולהבא מדרבנן אי הכי אימא סיפא וכן ד בפיגול וכן בנותר אי אמרת בשלמא דאורייתא היינו דאיכא פיגול ונותר אלא אי אמרת דרבנן פיגול ונותר בדרבנן מי איכא אימא וכן בטומאת פיגול וכן בטומאת נותר סד"א הואיל וטומאת פיגול וטומאת נותר דרבנן היא כולי האי בדרבנן לא עבוד רבנן קא משמע לן ת"ש בשר זקנה שהיה בו כשיעור וצמק ב] פחות מכשיעור טמא לשעבר ג] וטהור מיכן ולהבא אמר רבה כל היכא דמעיקרא הוה ביה והשתא לית ביה הא לית ביה וכל היכא דמעיקרא לא הוה ביה והשתא ד] הוה ביה מדרבנן

כי

רב כהנא מתני. משום רבי חנינא בן תרדיון אמרו מחמילין: **תפוח.** של תרומה: **שרסקו ונתנו.** לעיסת חולין: **לימא ר' חנינא היא.** דאמר חימוץ מעליא הוא ואישתכח דאיחמצה בתרומה ואסורה ה]: **נוקשה.** לשון רעוע כלומר חמץ שפל: ו] **מנחת חוטא.** חריבה היא וקשה לקמוץ שלא יהא קומץ חסר (ב) כשהוא מוחק בגודל מלמעלה ובאצבעו קטנה מלמטה נושר מן הקמח יותר מדאי: **מגבלה במים.** ותהא נוחה לקמוץ דרחמנא לא אסר אלא שמן: **ר' יצחק סבר כמות שהוא.** עכשיו משערינן לקומץ הוה ליה קומץ מעליא ורבי אילא סבר לכמות שהן כאילו היה קמח משערינן ונמצא יתר או חסר דאי עבה היא העיסה חסר נפחה ג)ז] כמלא הקומץ סלת יותר משאם היה ח] הקמח ואם רך היא ט] נתרבה נפחו ד)[במלא קומץ] וחסר סלתו (ג): **כמות שהן משערינן.** והוה ליה קומץ שוה כמות שהיא ה)וא"כ אמאי פסל ר' אילא: **קסבר חריבה מכל דבר.** משמע ומנחת חוטא איקרי חריבה דכתיב וכל מנחה בלולה בשמן וחריבה (ויקרא ז): **בשר העגל.** שלא היה בו כביצה: **ונתפח.** עד כביצה שכן דרך בשר העגל לתפוח: **או בשר** י] **זקנה.** (ד) בהמה שהיה בו כביצה יא] שכן דרך זקנה להתמעך משתערין לכמות שהן: יב] **ור' יוחנן אמרי כמות שהן.** שנינו דמשמע כמות שהן עכשיו ובשר העגל טמא הואיל ועכשיו יש בו כביצה ובשר הזקנה שפחת טהור: **ור"ש ב"ר וריש לקיש**יג] **לכמות** (ה) **שהן.** דאינהו מפרשי לברייתא ו) דלכמות שהן שנינו דהיינו כמות שהיו מעיקרא ובשר העגל טהור ובשר הזקנה טמא: **טהור לשעבר.** קודם שתפח שלא היה בו כביצה: **וטמא כו'.** וקשיא לריש לקיש: **וכן בפיגול ונותר.** קס"ד דהכי משמע שאם נותר או פיגול הוא ולא היה בו כזית ועכשיו יש כזית חייב כרת האוכלו ואי מדרבנן יד] ליכא כרת הואיל ומדאורייתא לאו שיעורא הוא: **וכן בטומאת פיגול ונותר.** דקי"ל בפרק כילד צולין (פסחים פה.) הפיגול והנותר מטמאין את הידים אפילו לא נגעה בהן טומאה משום חשדי כהונה כדמפרש התם וקאמר בשר עגל של פיגול או נותר שלא היתה בו כביצה ותפח ועמד על כביצה טמא מכאן ולהבא מדרבנן לטמא את הידים: **סלקא דעתך אמינא הואיל וטומאת פיגול ונותר.** לטמא את הידים מדרבנן הוא אפילו כי אית ביה שיעורא מעיקרא: **כולי האי בטומאה דרבנן לא עבוד רבנן.** דלימרו נמי כמות שהוא עכשיו משתערין לטמא טומאת טו] אוכלין לכביצה הואיל (ו) ולית ביה שיעורא קא משמע לן: **דמעיקרא לא הוה ביה.** לאו איסור הוא אלא מיא בעלמא:

כי

בדובשא מכאן ואילך לושו לי בחלבא ובדובשא כששמרה שלא תתחמץ מיירי כדרבנן ותימה דבסוף כל שעה (פסחים מ.) משמע דמי פירות אין מחמילין כלל דאמר אביי לא ליחרך איניש תרתי שובלי בהדי הדדי ואמר אביי האי חנבא דאבישונא זקיפא אסירא ורבא שרי בתרוייהו דמי פירות אין מחמילין ועוד שרי התם ותיקא במשחא ומלחא ומפרש ר"ת דכשנילושה במי פירות בפני עצמן בלא תערובת מים אין מחמילין אבל כי איכא מים בהדייהו מחמילין וכן מוכח לקמן במתני' בפירקין (דף נז:) ז) דאמרינן לרבות ח) מנחות ונסכים לחימוץ ופריך מנחת נסכים מי פירות אין מחמילין אמר ט) ר"ש אומר היה ר' יוסי הגלילי מנחת נסכים מגבלה במים וכשרה פירוש וכיון דאיכא מים בהדי שמן יכולה היא להתחמץ והא דאמר ר"ש בן לקיש בפ' כל שעה (פסחים דף לה. ושם) עיסה שנילושה ביין ושמן ודבש אין חייבין על חימוצה כרת דמי פירות אין מחמילין ומשמע כרת הוא דליכא הא לאו איכא דחמץ נוקשה הוי ואמרינן נוקשה בעיניה בלאו צריך לאוקמא דאיכא מים בהדה דבלא מים אין מתחמץ לר"ש בן לקיש מדדחיק לשנויי לקמן מגבלה במים וכשרה ואי מחמילין ואפילו לא הוי אלא חמץ נוקשה חשיב חמץ לענין מנחות כדאמר לעיל מדלקי עליה חמץ הוא אלא ודאי בתערובת מים איירי ואפ"ה ליכא כרת דנוקשה הוי במחמצה בתפוחים והא דאמר בפרק אלו עוברין (שם דף מב.) חומץ האדומי דרמו ביה שערי נ"ל שנתחמצו השעורים במים תחילה דאי לאו הכי תו לא מחמילין ובירושלמי משמע דמי פירות אפי' בפני עצמן מחמילין דאמר בירושלמי בפרק כל שעה ר' יוסי אומר שרה שעורים במים אם נתבקעו הרי אלו אסורות שריין בחומץ מותר מפני שהחומץ צומתן ר"ש בר רבי יצחק היה לו יין קוסם יהב בגוייהו שעורים בגין דחמע אתא לקמיה דר' מנא אמר ליה צריך אתה לבער חד מן אילין דבית ביירי הוה ליה גרבא דמשחא גו אורגא חיטי שאל טז] י) לרבא אמר איזיל גרוף מה דתחותיהן ע"כ ירושלמי ושמא כל הני סברי כאביי דאמר מחמילין אפילו בפני עצמן דאסר חנבא דאבישונא וקי"ל כרבא דשרי ולפירוש זה מותר ללוש עיסה בביצים בפסח ובלבד שלא יערב במים אבל מלח שרי כמו ותיקא דאיכא מישחא ומילחא ומיהו יש לנטות ולהחמיר לעולם אפילו בלא מים נהי דחמץ גמור לא הוי נוקשה מיהא הוי והא דשרי רבא חנבא דאבישונא משום דמי פירות אין מחמילין קסבר כיון דאין מחמילין חמץ גמור לא גזור להחמיר ולחוש דילמא נפקי מיא מהא ובלע אידך משום דמילתא דלא שכיחא הוא דאם היו מחמילין חמץ גמור כיון שיש בו כרת היינו חוששין אע"ג דלא שכיחא והא דדחיק ר"ש בן לקיש לשנויי מגבלה במים אע"ג דבלא מים נמי הוי חמץ נוקשה אילטריך לשנויי הכי משום רבי יהודה כדאמר לעיל דשיאור דרבי יהודה לר' יהודה לא חשיב חמץ לענין מנחות ואפשר דאפי' איסורא דאורייתא ליכא כדתנן בפ' ואלו עוברין (שם דף מח:) שיאור ישרף והאוכלו פטור דברי ר' יהודה להכי נקט ר"ש בן לקיש גבי עיסה שנילושה ביין ושמן ודבש אין חייבין על חימוצה כרת הא איסורא איכא לר"מ כדאית ליה ולר' יהודה כדאית ליה ומיהו מוותיקא קשיא לפירוש זה דשרינן ליה אע"ג דלא שמרוהו מחימוץ מדאסר במיא ומילחא ושרי במשחא ומלחא: **תפוח** שריסקו ונתנו לעיסה וחימצה הרי זו **אסורה.** משנה היא במסכת תרומות פ"י (מ"ג) ואמרינן עלה בגמרא בירושלמי תני ר' יוסי מתיר ר' אחא ר' אבהו בשם ר"י בר ר' חנינא מה פליגא במחמץ במימיו אבל במחמץ בגופו מותר רבי יוסי יז] בדעתיה כמה דו תמן אין תבשילו ברור כן אומר אין חימוצו חימוץ ברור פירוש דשרי גבי שבת בישול שאינו ברור דתנן פ' כירה (שבת דף לח:) גבי בילה לא יפקיענה בסודרין ור' יוסי מתיר וכולה סוגיא איתא נמי התם בפ' כירה (ה"ג) ובריש מסכת חלה ובפסחים בפ' כל שעה (ה"ד) בסופו: **אין** לך שקשה לקמיצה יותר ממנחת חוטא. קצת קשיא כ) דלעיל בסוף פרק קמא (דף יא.) ה"ל למתניא גבי מחבת ומרחשת זו היא אחת מעבודות קשות שבמקדש: **ומר** סבר חריבה מכל דבר. ואפי' ר"ש בן לקיש דאמר בהקומץ רבה (לעיל דף כג.) הוא עצמו משכשכו בשירי הלוג היינו אחר קמיצה אבל קודם קמיצה לא כדדריש התם שלא יקבע לה שמן בעוד שלא נקמצה: **ת"ש** בשר זקנה כו'. תימה מאי קושיא הא פלוגתא היא במתני' (לעיל נג:) דר"מ אמר אף (אם) [היא] היתה חסירה כו' סבר לכמות שהן משערין כדאמרי רבה ורב יוסף לעיל (דף נג:) ורבי יהודה סבר כמות שהוא משערין וי"ל דלא דמי דהתם טעמא דר"מ משום דעשרון סולת אמר רחמנא ולא עשרון עיסה ור' יהודה סבר דעשרון סולת קרינא ביה: **דמעיקרא** לא הוה ביה והשתא אית ביה מדרבנן. תימה דבריש המצניע (שבת צא.) בעי רבא הוציא חצי גרוגרת לזריעה ותפחה ונמלך עליה לאכילה מהו מאי קא מבעיא ליה הא כיון דאילו לא תפחה ונמלך עליה לאכילה פטור דליכא שיעורא בשעת הנחה ל) דמשום דתפחה לא מחייב טפי דהא אפילו עבד עקירה והנחה מ) בחדא במחשבה אפילו לבתר דתפחה פטור דלכמות שהן משערינן מדאורייתא:

אלא

מסורת הש"ס

א) תרומות פ"י מ"ב, ב) עוקצין פ"ב מ"ח, ג) ממלא הקומץ וסלתו יותר משאם היה קמח. צ"ק, ד) צ"ק, ה) וא"ת. צ"ק, ו) [למשנה], ז) ועיין רש"ק שהאריך, ח) צ"ל מנחת נסכים, ט) צ"ל ר"ל, י) [בירושלמי איתא לרבנן אמרין], כ) [עי' תוס' יומא מט: ד"ה והאיכא], ל) ומשום. צ"ק, מ) בחדא מחשבה. צ"ק,

הגהות הב"ח

(א) גמ' לכמות שהיו מיתיבי: (ב) רש"י ד"ה מנחת וכו' חסר כי כשהוא: (ג) ד"ה רבי יצחק וכו' וחסר סלתו דאי ס"ד כמות שהן כצ"ל והד"א: (ד) ד"ה או בשר זקנה של בהמה: (ה) ד"ה ור"ש וכו' לכמות שהיו דאינהו וכו' שהן שנו דהיינו: (ו) ד"ה כולי האי וכו' הואיל ולא היה ביה שיעורא:

רבינו גרשום

תפוח של תרומה שריסקו. והעיסה של חולין: נוקשה. עיסה שהוקששה ואינה לא חמץ גמור ולא מצה: יותר ממנחת חוטא לפי שהיא סולת יבש וקשה להשוות שלא יחסיר או שלא יותיר: רב יצחק אמר אין בה קושי לפי שאם מגבלה במים ואח"כ קומצה כשרה ובתר גיבול אין בה קושי (לפי שאם מגבלה במים ואח"כ קומצה כשיר' ובתר גיבול אין בה קושי א)) ר' אילא סבר לא מצי למקמץ לאחר גיבול דלכמות (שהן) שהי' קודם עד שהיה קמח משערין הקומץ ואילו קמץ לאחר גיבול שמא היה עבה או רכה ונמצא הקומץ יתר או חסר מקומץ קמח: ורב יצחק סבר כמות שהוא עכשיו משערינן וכי קמץ לאחר גיבול שפיר קמץ: בשר העגל שניתפח. שכך דרכו שהוא רבה בקדירה: ובשר הזקנה מתמעט. משתערין לכמות שהן קודם שניתפח אם היה בו כביצה מטמא טומאת אוכלין: טהור לשעבר. אם נגעה בו טומאה קודם שתפח טהור לפי שלא היה בו כשיעור: וכן בפיגול ונותר שלא היה בו שיעור בתחילה ותפח ועמד על כשיעור חייב כרת האוכלו: פיגול ונותר מדרבנן מי חייב כרת מדרבנן: הואיל וטומאת פיגול ונותר דרבנן דמטמא את הידים כדאמרינן במס' פסחים דגזרו משום עצלי וחשדי כהונה: כולי האי בדרבנן להחמיר דלישתערי כמות שהן:

א) כ"ה בכ"י במוקפין.

עין משפט נר מצוה

ז א מיי' פט"ו מהלכות תרומות הלכה ד:

ח ב מיי' פי"ח מהלכות פסוה"מ הלכה יד:

ט ג מיי' פ"ד מהלכות טומאת אוכלין הלכה ט ופי"ד מהלכות מאכלות אסורות הלכה ד:

י ד מיי' פ"ד מהלכות טומאת אוכלין הלכ' ו:

שיטה מקובצת

א] בתפוחים. עיין תוס' לעיל (דף נ"ג ע"א): ב] וצמק לפחות: ג] וטהור מכאן ולהבא אלמא כמות שהוא עכשיו משערינן דאי לכמות שהיה הוי (לה טהור) [ליה טמא] אפי' מכאן ולהבא: ד] והשתא אית ביה מדרבנן. פי' לר"ל ולר"י (דמן) [מן] התורה והר"ק מצינו למימר כי פליגי כגון שצמק חזר ותפח. תו"ח: ה] ואסורה משום דשאור לטעמא עבידא ולא בטל בחד הס' ואח"כ מה"ד דחמץ גמור ומצה גמור לא הוי בינוני הוי: ו] מה"ד הקשה לקמיצה יותר ממנחת חוטא: ז] נפחה ויש כמלא: ח] היה קמח ואם היה: ט] תיבות היא כמלא קמצה לר"ש: י] בשר בהמה זקנה: יא] כביצה ונתמעטה וכו' ועמד על מעט אבל שכן דרך בשר: יב] רב ור' יוחנן: יג] לקיש אמרי: יד] מדרבנן מי איכא: טו] אוכלין בכביצה: טז] לרבנן אמרה ליה: יז] יוסי כדעתיה כמה דו. אמר תמן אין תבשילו ברור כן הוא אומר הכא אין: